

Віра Ульянівна Кузьменко,
доктор психологічних наук, професор,
кафедри теоретичної та консультативної
психології НПУ імені М. П. Драгоманова,
головний науковий співробітник
відділу діагностики обдарованості,
Інституту обдарованої дитини
НАПН України,
м. Київ, Україна

УДК 159.9

ЕСТЕТИЧНА ОБДАРОВАНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИЧНОЇ РОБОТИ

Представлен теоретический анализ исследований проблемы диагностики эстетической одарённости дошкольника, определена сущность ключевых понятий, структура, критерии и показатели эстетической одарённости на этапе дошкольного детства.

Ключевые слова: эстетическая одарённость, эстетическое воспитание, диагностика эстетической одарённости, восприятие эстетического, эстетические чувства, эстетический вкус, создание эстетического.

The theoretical analysis of preschooler's aesthetic talent research is presented. The essence of leading concepts, structure, aesthetic talent, criteria and indicators is established.

Key words: aesthetic talent, aesthetic education, diagnosis aesthetic talent, aesthetic perception, aesthetic sense, aesthetic taste, aesthetic creation.

У ході теоретичного аналізу літератури встановлено, що у психолого-педагогічних дослідженнях вивчались прояви здібностей та обдарованості дошкільників у різних видах творчої діяльності, вивчались питання художньо-творчої обдарованості та естетичного виховання дошкільників [1; 2; 4; 7; 9]. Окремим проблемам естетичного розвитку старших дошкільників присвячено ряд психолого-педагогічних праць вчених. Серед них більшою мірою досліджено проблеми музично-ритмічного виховання дітей в музично-руховій діяльності (А. М. Зиміна, М. Л. Палавандішвілі); розвитку музикальності, музичних здібностей у дітей за допомогою різних засобів – ігор, танців, хороводів, вправ, етюдів та відповідного репертуару (С. І. Науменко, С. Д. Руднева, К. В. Тарасова, А. С. Шевчук); формування навичок виконання музичних рухів, методів і прийомів розучування їх з дітьми (Н. О. Ветлугіна, Е. С. Вільчковський, О. В. Кенеман та інші); формування музично-рухової творчості дошкільників (С. В. Акішев, О. В. Горшкова та інші).

Національні теоретико-методичні основи естетичного і, зокрема, музично-рухового виховання дошкільників розроблялися вітчизняними (С. В. Акішев, В. М. Верховинець, В. Г. Кукловська, Т. І. Науменко, І. М. Рудченко, С. Ф. Русова та інші) і зарубіжними (Р. Т. Акбарова, К. Орф, Р. Н. Плавник, К. Stankeviciene, Ф. Фребель та інші) педагогами та психологами [2; 6; 7; 9].

Вивченню художніх здібностей присвячені праці О. М. Дяченко, Т. С. Комарової, проблемі естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку присвячені дослідження Е. В. Белкіної [1; 3; 5; 8]. Разом з тим, на сучасному етапі досліджень, де вивчались питання розвитку естетичної обдарованості дітей дошкільного віку, як системного утворення, що проявляється у різних видах діяльності, не проводилось. Тому метою нашої статті є визначення теоретичних засад діагностики естетичної обдарованості дітей дошкільного віку, що виявляється у різних видах діяльності, встановлення структури та критеріїв естетичної обдарованості дошкільника.

Метою дослідження встановлено: теоретично обґрунтувати та розробити методику діагностики естетичної обдарованості дошкільника, здійснити експериментальне вивчення особливостей розвитку естетичної обдарованості на етапі дошкільного дитинства, виявити вікові особливості розвитку естетичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку.

Провідні концептуальні положення дослідження: вивчення проявів естетичної обдарованості у різних видах діяльності; здійснення індивідуального підходу, заснованого на виявленні комплексу індивідуальних відмінностей дітей та створенні індивідуального профілю обдарованості кожної дитини; вивчення соціальної ситуації та умов розвитку естетичної обдарованості дошкільника; проведення діагностики у природних умовах.

На основі аналізу наукових джерел нами визначено сутність основних понять.

Естетична обдарованість – сукупність індивідуально-психологічних особливостей людини, завдяки яким забезпечується можливість здійснювати діяльність на засадах естетики, естетично сприймати і переживати явища дійсності, твори культури та мистецтва, оцінювати їх, співвідносячи з ідеалом, створювати нові естетичні цінності.

Естетичне виховання – цілеспрямований, систематичний процес впливу на особистість дитини, з метою розвитку у неї здатності бачити красу навколишнього світу, мистецтва і створювати її. У процесі здійснення естетичного виховання необхідно розв'язати наступні завдання: систематично розвивати естетичне сприйняття, естетичні почуття і уявлення дітей, їх художньо-творчі здібності, формувати основи естетичного смаку.

Естетичне сприйняття дійсності на етапі дошкільного дитинства має свої особливості. Основним для нього є чуттєва форма речей – їх колір, форма, звук. Тому розвиток естетичного сприймання вимагає великої сенсорної культури. Краса сприймається дитиною, як єдність форми і змісту. Форма виражається в сукупності звуків, фарб, ліній. Однак, сприйняття стає естетичним тільки тоді, коли воно емоційно забарвлене, пов'язане з певним ставленням до нього. Естетичне сприйняття нерозривно пов'язане з почуттями, переживаннями.

Естетичні почуття – почуття, що відносяться до вищих «людських насолод», передбачають глибоке естетичне переживання від сприйняття або створення прекрасного. Особливістю естетичних почуттів є радість, душевне хвилювання, яке виникає від зустрічі з прекрасним.

Визначення сутності естетичної обдарованості дає змогу виокремити компоненти цієї якості, серед яких провідними вважаємо: потребово-мотиваційний, що спричиняє потребу в сприйнятті та створенні естетичного; емоційно-почуттєвий, що характеризує виявлення та переживання естетичних почуттів; оцінювально-регулятивний, що характеризує сформованість адекватної самооцінки та оцінки естетичного (естетичний смак); операційно-діяльнісний, що передбачає наявність вміння створювати естетичне.

Критерії естетичної обдарованості: потреба у сприйнятті естетичного; позитивні емоційні переживання під час сприйняття та створення естетичного (явищ природи, творів мистецтва, навколишнього середовища); здатність адекватно оцінити естетичне (естетичний смак); здатність до створення естетичного.

Показниками критерію «потреба у сприйнятті естетичного» є: потреба сприймати естетичні явища та об'єкти; навколишньому середовищі, творах мистецтва тощо; бажання копіювати естетичні дії, продукти діяльності та інші естетично оформлені об'єкти, потреба у створенні естетично оформлених об'єктів.

Показниками критерію «позитивні емоційні переживання під час сприйняття та створення естетичного» є: прояви позитивних емоцій (інтересу, задоволення, радості) під час сприйняття естетичного у мистецтві, літературі, явищах природи, мовленні; переживання

позитивних емоцій під час репродукування та наслідування естетичним зразкам; прояви переживання естетичних почуттів під час створення естетичних об'єктів.

Показниками критерію «адекватність оцінювання естетичного» є: виділення та усвідомлення ознак естетичного та огидного в оточуючому середовищі, спроможність адекватно оцінити власні продукти діяльності з огляду на естетичність їх оформлення; адекватно оцінити естетичні цінності, створені іншими.

Показниками критерію «здатність до створення естетичного» є: вміння копіювати, репродукувати, наслідувати естетично оформленим зразкам; уміння знаходити нові прийоми естетичного оформлення об'єктів довкілля, творів мистецтва тощо; спроможність створення нових естетичних об'єктів.

Таким чином, на основі теоретичного аналізу, доведено актуальність дослідження проблеми розвитку естетичної обдарованості на етапі дошкільного дитинства, виділено структурні компоненти цього феномена (потребово-мотиваційний; емоційно-почуттєвий; оцінювально-регулятивний; операційно-діяльнісний), визначено критерії та показники вивчення кожного з них. Перспективою подальшої роботи виступає обґрунтування провідних напрямків діагностики та методів діагностичної роботи, опис рівнів прояву естетичної обдарованості дошкільника, визначення вікових особливостей розвитку естетичної обдарованості дошкільника.

Використані літературні джерела

1. *Белкіна Е. В.* Естетичне виховання дітей шестирічного віку засобами образотворчого мистецтва (на матеріалі живопису): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Белкіна Елла Вікторівна; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1996. – 190 с.
2. *Венгер Л. А., Пилюгина Э. Г., Венгер Н. Б.* Воспитание сенсорной культуры ребенка / Под ред. Л. А. Венгера. – М.: Просвещение, 1988. – 144 с.
3. *Дуткевич Т. В.* Дошкільна психологія / Т. В. Дуткевич. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 392 с.
4. *Естетика: Словник* / За заг. ред. А. А. Беляєва та ін. – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.
5. *Комарова Т. С.* О развитии способностей к образительной деятельности // Дошкольное воспитание / Т. С. Комарова, 1990. – № 6. – С. 44–50.
6. *Пальчикова О. М., Мазаненко О. М.* До питання діагностики та розвитку музичних здібностей // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Х., 2006. – № 599 – С. 265–268.
7. *Психологическая диагностика: Проблемы и исследования* / Под ред. К. М. Гуревича. – М.: Педагогика, 1981. – 232 с.
8. *Урунтаева Г. А., Афонькина Ю. А.* Практикум по детской психологии: Пос. для студ. / Под ред. Г. А. Урунтаевой. – М.: Просвещение-Владос, 1995. – 291 с.
9. *Torrance E.* Guiding creative talent. Englewood Cliffs. – W.J.: Prentice-Hall, 1964. – 470 p.